

Voel de hartslag van wat was...

PERSDOSSIER EEN GERESTAUREERD KASTEEL

Kasteel
van Gaasbeek

Voel de hartslag van wat was...

Persbericht	4
Het masterplan	6
Historiek	6
Uitvoering masterplan	8
Toekomst	9
Restauratie kasteelinterieurs & gedeeltelijke herinrichting	12
Situering van de opdracht	12
Kennismaking met het gebouw	12
Charle-Albert (1821 – 1889), architect van het verleden	14
De visie van Origin	20
Enkele bijzondere facetten	21
Facts & Figures	30
Technische fiche	32
Een vernieuwd kasteel met een nieuwe huisstijl	34
Partners	37
Kasteel van Gaasbeek	38
Het Departement Cultuur, Jeugd en Media	39
Het Facilitair Bedrijf	40
Origin	41
Verstraete Vanhecke	42
Koninklijke Manufactuur De Wit	44
Contact	46
Beeldmateriaal	46

Het Kasteel van Gaasbeek maakt zich, na een schoonheidsslaap voor restauratiewerken, klaar om glorieus te ontwaken.

In september 2020 sloot het Kasteel van Gaasbeek, voor het eerst in bijna honderd jaar, de deuren langdurig en vatte de grote restauratiecampagne aan. Intussen, net geen drie jaar later, zijn de werfgeluiden weggedeedsterd en is de spreekwoordelijke kers op de masterplantaart gezet: de restauratie van het Kasteel van Gaasbeek.

Voor het kasteel transformeerde tot een indrukwekkende werf, werden de historische parkgebouwen al gerestaureerd. Aan de straatkant verrees een nieuw entreegebouw dat zowel de ticketbalie als de museumshop en kasteelbibliotheek herbergt. De restauratie van de kasteelinterieurs vormde het sluitstuk van het omvangrijke masterplan. Een delicate opdracht die werd toegewezen aan architectenbureau Origin en aan aannemer Verstraete Vanhecke.

Architectenbureau Origin koesterde de ambitie om de geest van het kasteel zo goed mogelijk te bewaren. Voor de nieuwe ingrepen, ter bevordering van de toegang en circulatie, werd gebruik gemaakt van nieuwe materialen waarbij de

motieven geïnspireerd zijn op deze die markiezin Arconati Visconti en haar architect Charle-Albert introduceerden in het kasteel aan het einde van de negentiende eeuw. De overige kasteelinterieurs werden een voor een, met veel respect voor hun laatnegentiende-eeuwse Gesamtkunstwerk-gehalte gerestaureerd. Zo werden de kleurrijke wandschilderingen in de kamers, gangen en zalen die in de twintigste eeuw overschilderd werden, gereconstrueerd en schitteren ze opnieuw in al hun kleurenpracht. Ook de verwijderde lambriseringen werden nagemaakt en sieren de wanden weer. Bij heropening zal er niet alleen meer museale oppervlakte zijn om van te genieten, ook meer bezoekers zullen het kunnen ervaren: voor het eerst zal de volledige eerste verdieping rolstoeltoegankelijk zijn dankzij de integratie van een lift.

Wij staan te popelen om al dat moois opnieuw te kunnen delen met bezoekers en staan aan de vooravond van een bloeiende heropleving. Op 1 juli 2023 openen wij de deuren naar een leeg maar volledig gerestaureerd

kasteel. Zo kan het resultaat van de restauratiecampagne in alle puurheid bewonderd worden. Daarnaast nodigen we theatergezelschap FC Bergman uit om een audiovisuele tentoonstelling te brengen in het kasteel. Wat zij precies gaan doen, maken we bekend op 3 mei: de dag waarop markiezin Arconati Visconti honderd jaar overleden zal zijn. Dat er een link is tussen beiden, hoeven we vast niet met zo veel woorden uit te leggen.

We blikken ook al heel even vooruit: dit najaar keert de kasteelcollectie terug, die zal vanaf 2024 te bezichtigen zijn in een vernieuwde scenografie. De restauratie van zowel de binnentuin als de brasserie en de uitvoering van de wayfinding voor het hele domein, staan ook nog op de planning.

Terug naar het heden: het kasteelteam, in volle voorbereiding voor de heropening, verheugt zich immens op het horen weerklinken van voetstappen in en rond het kasteel.

Het masterplan

historiek

Voor de historiek van het masterplan moeten we teruggaan naar 2012. Het Kasteel van Gaasbeek was al sinds lang een site van Europees belang met een unieke plaats in het Vlaamse museumlandschap, maar had te kampen met verschillende problemen. Het gebouw en het park met zijn architecturale elementen werden in de loop van de twintigste eeuw niet altijd respectvol behandeld. Het interieur van het kasteel was aan restauratie toe en het geheel beantwoordde niet meer aan de huidige museale normen en noden. Ook het behoud en het beheer van de collectie, de integrale toegankelijkheid en de verschillende functies binnen de publiekswerking waren toe aan een grondige upgrade. De uiterst waardevolle historische gebouwen in het park bevonden zich in een sterk verouderde en vervallen toestand. Omdat een duidelijke visie over het totale domein van het Kasteel van Gaasbeek ontbrak, werd op vraag

van het Departement Cultuur, Jeugd en Media een opdracht in de markt gezet voor de aanstelling van een masterplanner. Het Brusselse bureau Bogdan en Van Broeck kwam hierbij als beste kandidaat naar voren en kreeg de opdracht toegewezen. De masterplanner legde van bij het begin al zeer sterk de nadruk op de ruimere context, zowel van het kasteel zelf ten opzichte van het volledige Domein van Gaasbeek, maar ook ten opzichte van het naastliggende Domein van Groenenberg, als de beide domeinen ten opzichte van de ruimere omgeving. Daarnaast vormden de integrale toegankelijkheid en de beleving van zowel het kasteel als het omliggende landschap de speerpunten van het masterplan. Om de druk op de bestaande ruimtes in het kasteel te verminderen, werd ook nog onderzocht waar en op welke manier er een nieuwbouw op het domein kon worden gerealiseerd. Tijdens de opmaak van het

masterplan werd door de ontwerper gezocht naar een manier om een nieuwbouw ondergronds in het park te integreren. Plannen om deze onder de museumtuin, onder de binnentuin van het kasteel of in de grashelling voor het kasteel te plaatsen, kwamen uitgebreid aan bod, maar geen van die voorstellen kreeg een draagvlak bij de adviesverlenende instanties. Ten slotte kwam bij toeval een perceel aan de straatzijde van het domein te koop, gelegen tussen de parking en de hoofddreef. Het Departement Cultuur, Jeugd en Media en het Agentschap Natuur en Bos zorgden samen voor de noodzakelijke middelen om dit ideaal gelegen terrein aan te kopen. Op deze manier kon er een nieuwe onthaalinfrastructuur gerealiseerd worden, die een grote zichtbaarheid had voor het publiek en die een onthaal kon vormen voor het volledige domein en niet enkel voor het kasteel.

Sint-Gertrudiskapel. © Tess Thibaut

Het masterplan

Uitvoering masterplan

Gloriëtte, Kasteel van Gaasbeek. © Tess Thibaut

Bij de uitvoering van het masterplan kwamen eerst de kleinere historische paviljoenen in het park aan bod, omdat deze zich in de meest kritieke toestand bevonden. Zo werd het oude contract met Studio Roma geactiveerd, zodat in samenwerking met aannemer Renotec de gloriëtte en de hermitage konden worden gerestaureerd. Aansluitend werd ook het zeventiende-eeuwse stucwerkplafond in de gloriëtte gerestaureerd door Alritempi, onder begeleiding van Lode Declercq. In een tweede fase werd architectenbureau Bressers aangesteld om de Sint-

Gertrudiskapel en de triomfboog te restaureren, eveneens uitgevoerd door aannemer Renotec. Het glasraam in de Sint-Gertrudiskapel werd, in het kader van 'Kunst in Opdracht' vervangen door een hedendaags glasraam naar een ontwerp van kunstenaar Ben Sledsens.

In een derde fase kwam na veel intern overleg het nieuwe entreegebouw aan bod. Via een Open Oproep procedure werd het Luikse architectenbureau Pierre Hebbelinck aangesteld om een nieuw onthaalgebouw van 700 vierkante meter te realiseren op het nieuw

aangekochte perceel, dat diende te worden geïntegreerd in het volledige domein. Er werd een uitgebreid programma van eisen opgesteld dat binnen deze beperkte footprint diende te worden gerealiseerd. Het nieuwe entreegebouw is echter niet het eindpunt van de realisatie van het masterplan. De restauratie van de kasteelinterieurs vormt de riante kers op de masterplantaart.

Het masterplan

Toekomst

Entreegebouw. © Jo Exelmans

Om de restauratie en de opwaardering van het Domein van Gaasbeek volledig af te ronden zullen er de komende jaren nog enkele kleinere projecten worden uitgevoerd. Zo staan het opnieuw aanleggen van de dreef, het renoveren van de Brasserie Graaf van Egmond en het voorzien van een volledige nieuwe wayfinding in het park en in het kasteel nog op het programma. Hierdoor kan de bezoeker zijn weg naar en door het kasteel moeiteloos vinden en kan een bezoek lekker worden afgesloten op het terras van de nieuwe tearoom van het Kasteel of

op het landelijke erf van de brasserie. In 2022 stelden het Agentschap Onroerend Erfgoed en het Departement Cultuur, Jeugd en Media kunsthistoricus en landschapsarchitecte Ann Voets aan om de historische evolutie van de bestaande binnentuin van het kasteel in kaart te brengen en daarbij aansluitend de verschillende mogelijke scenario's in functie van de geplande restauratie van deze neorenaissance tuin. Deze scenario's moesten de historische context naast de hedendaagse realiteit plaatsen en een plan van aanpak bepalen voor

de toekomst. De studie bracht de volledige evolutie van de binnentuin in kaart en bepaalde de authentieke elementen en vormen. Het plan met bijhorend scenario dat op basis van de tuinhistorische studie tot stand kwam, zal als basis dienen voor het restauratiedossier. De opstart van de studie voor de restauratie van de binnentuin staat op de planning voor het najaar 2023.

Nieuw onthaal in het kasteel, © georgesdekinder.com

Ridderzaal, © georgesdekinder.com

Het masterplan

Restauratie kasteelinterieurs & gedeeltelijke herinrichting

Situering van de opdracht

De opdracht voor de restauratie en de herinrichting van het Kasteel van Gaasbeek omvat enerzijds het restaureren van de negentiende-eeuwse interieurs, en anderzijds de studie van het museumparcours, waaronder het ontsluiten van een aantal ruimtes die nog geen deel uitmaken van het huidige museum. Daarnaast werden ook studies uitgevoerd om de toegankelijkheid te verbeteren en een aantal bouwfysische en stabiliteitstechnische problemen te verbeteren.

Kennismaking met het gebouw

In het pittoreske Pajottenland troont het kasteel van Gaasbeek, het voorwerp van deze opdracht. Zijn oorsprong ligt in de dertiende eeuw. Het eerste kasteel – militair van aard – was in bezit van de heren van Leuven, en werd door een politiek conflict met de grond gelijk gemaakt door de Brusselaars. De eeuwen daarop kende het kasteel vele ontwikkelingen: de opeenvolgende kasteelheren pasten het kasteel steeds naar hun smaak aan, waardoor het militaire plaats moest ruimen voor luxe en praal. Van uitzonderlijke waarde is vooral de zestiende-eeuwse

Keizer Kareltrap; een zeldzame getuige van profane renaissance architectuur in onze streken.

Het kasteel zoals we dat vandaag kunnen bewonderen, heeft zijn uiterlijk haast volledig te danken aan de grote 'restauratie' die aan het einde van de negentiende eeuw plaatsvond, op initiatief van markiezin Arconati Visconti. Zij opteerde voor een 'archaïserende renovatie' in de geest van Viollet-le-Duc en wilde van het kasteel een 'Theatrum Historiae' maken, een schrijn voor haar indrukwekkende kunstverzameling. Zo ontstond de huidige 'droomburcht', een tijdsmachine die de markiezin en haar (vaak hoogstaand) bezoek in

Kasteel van Gaasbeek, © georgesdekinder.com

staat moest stellen het verleden te herbeleven door het aandoen van stijlkamers. Het ontwerp voor deze restauratie werd gemaakt door architect Jean Van Holder en na diens dood architect Charles Albert.

Als republikeinse in hart en nieren, had de markiezin een bijzondere voorliefde voor de zestiende eeuw en de renaissance. Aan de Parijse École des Chartres kwam ze in aanraking met de speciale methodologie van het 'beter begrijpen' van een periode in de geschiedenis door de beleving van diens materiële cultuur. Het is in die context dat de stijlkamers van het kasteel begrepen moeten worden. Zowel gebouw als interieur vormen samen met de

collectie een uitzonderlijk bewaard voorbeeld van een minutieus gepland 'Gesamtkunstwerk'. De markiezin schonk het park en het kasteel met een deel van de collectie in 1921 aan de overheid, met de verplichting om het open te stellen als museum.

Het museum evolueerde gedurende de laatste jaren van een statisch museum tot een dynamische ontmoetingsplek. Het museum streeft ernaar om de bezoekersbeleving centraal te plaatsen en een plek te zijn waar historisch erfgoed in dialoog treedt met hedendaagse kunst. De bezoeker is hier niet slechts een passieve observator van objecten, maar wordt juist door deze confrontatie een actieve

belever. Tevens streeft het museum naar een grotere wisselwerking tussen interieur en exterieur: het gebouwde museum versus zijn groene omgeving. Het museum focust niet enkel op het erfgoed als toeristische trekpleister, maar heeft de ambitie vooropgesteld om voor een breed publiek toegankelijk te zijn: voor scholen, gezinnen en kinderen. Tentoonstellingen worden steeds uitgewerkt op verschillende niveaus en voor verschillende profielen.

Het masterplan

Restauratie kasteelinterieurs & gedeeltelijke herinrichting

Kennismaking met Charle-Albert (1821 – 1889), architect van het verleden

De negentiende eeuw, de eeuw waarin het Kasteel van Gaasbeek zijn huidige aanblik kreeg, was de eeuw van de geschiedenis. Historisch onderzoek ontstond als een academische discipline, lokale heemkunde (toen nog 'Oudheidkunde' genoemd) en genealogisch onderzoek bloeiden. De radicale breuk van de Franse Revolutie had bij een deel van de bevolking het verlangen naar het oude, het verloren gewaande, aangewakkerd. Jonge natiestaten op zoek naar sterke historische wortels, zoals België, stimuleerden volop de glorificatie van een rijk verleden. Zo ontstond reeds in 1835

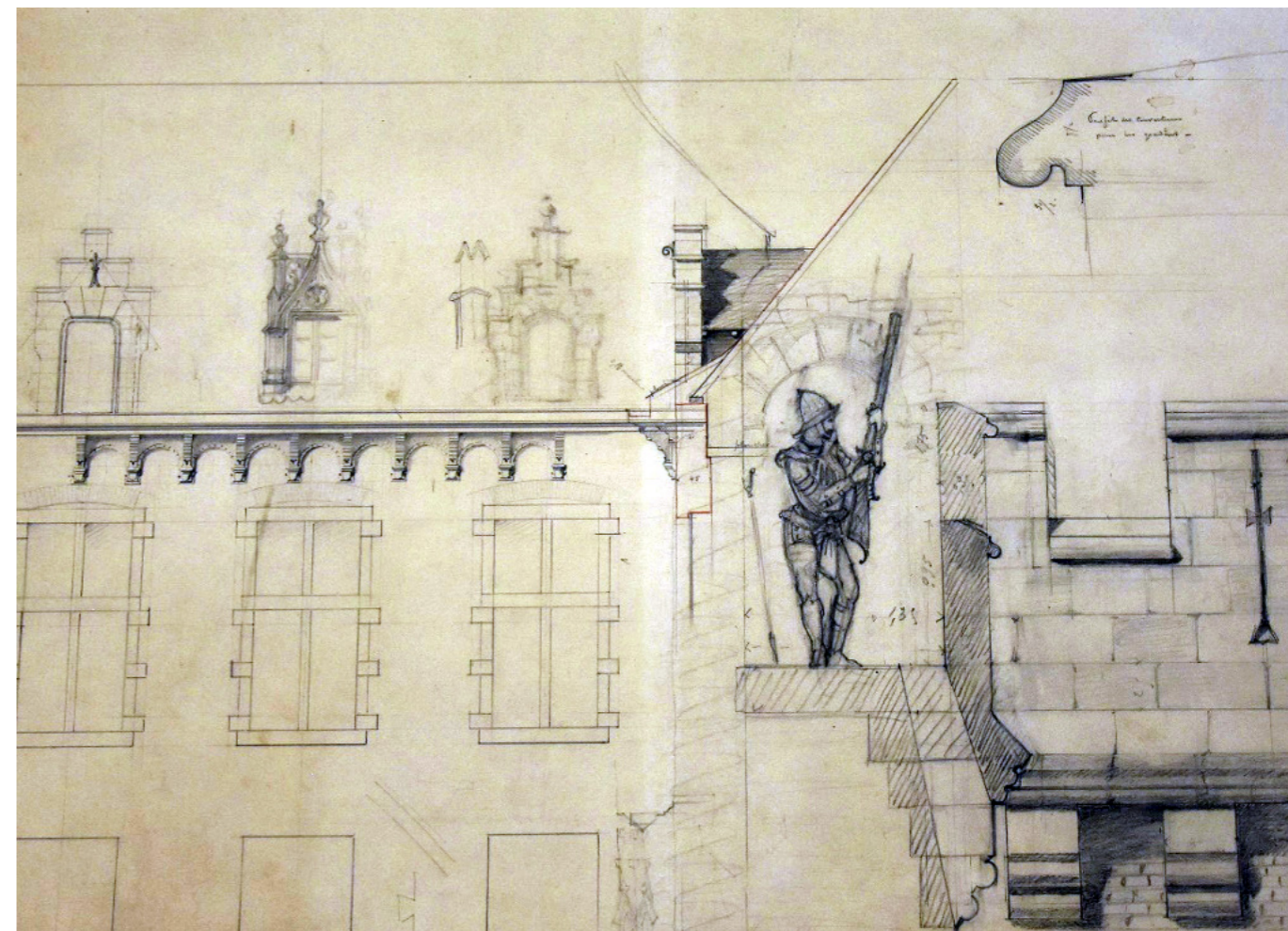
de nationale Koninklijke Commissie voor Monumenten om de zorg voor verwaarloosde monumenten aan te moedigen. Het oude en versletene moest terug blinken, de ruïnes van vroeger werden opgepoetst. De thermometer van de restauratiekoorts stond roodgloeiend. De Franse architect Emmanuel Viollet-le-Duc is de bekendste naam van deze stroming, die oude stijlen ging opdelven en ze als zogenaamde 'neostijl' terug bovenhaalde. Hij ging daarin veel verder dan enkel zuiver herstellen van wat was. Viollet-le-Duc claimde het verleden te perfectioneren door elementen toe te voegen aan historische gebouwen, met name bij constructies uit de gotiek. Hij maakte het middeleeuwse origineel nog 'middeleeuwer' dan het ooit was geweest.

Zijn ideeën sprongen door succesvolle

publicaties ook over naar ander Europese landen, inclusief België. De Brusselaar Charle-Albert begon in de jaren 1850 als meubelmaker en werkte zich op met onder andere een opdracht in het Paleis der Natiën in Brussel. Hij was grotendeels autodidact en beperkte zich niet tot één kunstvorm. Naast ontwerper van meubels was hij ook bekwaam in de glas- en smeedkunst en decorschilderingen. Charle-Albert stond bekend om muurschilderingen die wandtapijten moesten imiteren.

Charle-Albert, Ontwerptekening voor de restauratie van het Kasteel van Gaasbeek, s.d., collectie Kasteel van Gaasbeek.

Charle-Albert voegde zelfs een zestiende-eeuwse soldaat toe bij het ontwerpen van de pseudo-defensieve elementen die volledig decoratief waren en die we nu nog steeds zien

Het spel tussen echt en imitatie zat hem dus in het bloed. Hij had daarnaast een grote bewondering voor ambachten. Daarin school opnieuw een terugverlangen naar wat men in sneltempo aan het kwijt raken was in de negentiende eeuw. Een nostalgische liefde voor ambachtelijkheid bloeide in een samenleving die meer en meer geïndustrialiseerd geraakte.

Charle-Albert wroette dus gretig in het verleden op zoek naar inspiratie. Zijn lievelingsperiode daarbij was de renaissance. Zijn meesterwerk was zijn eigen huis, het zogenaamde Vlaams Huis in Watermaal-Bosvoorde. Hij bouwde dit kasteeltje vanaf 1868, volledig geïnspireerd op zijn favoriete periode uit de geschiedenis. Net zoals bij veel andere projecten werkte hij daarvoor samen met architect Jules-

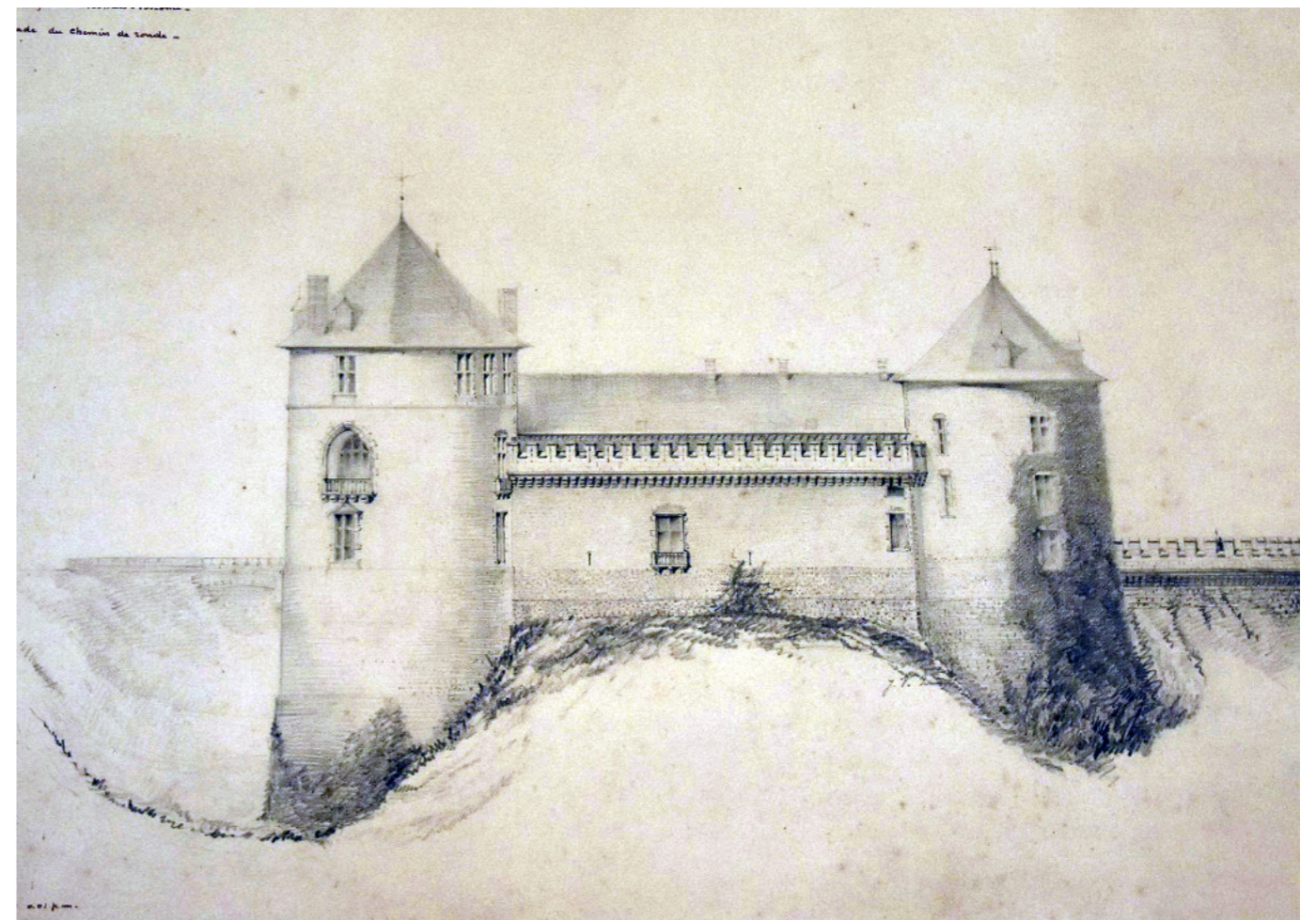
Jacques Van Ysendyck (samen gaven ze ook vorm aan het gemeentehuis van Anderlecht). Heel zijn verdere leven werkte Charle-Albert verder aan dit totaalkunstwerk waarbij zowel gebouw als interieur, stoffering, meubilair en tuin ten dienste stond van het oproepen van de zestiende eeuw. Charle-Albert integreerde authentieke stukken in dit nieuwe decor, mengde historische objecten en romantische herinterpretaties in een mash-up van oud en nieuw. Het zogenaamde Charle-Albertkasteel is een van de belangrijkste voorbeelden van de later, in de twintigste eeuw, verguisde neo-Vlaamse renaissance architectuur.

Verguisd of niet, het is dit Vlaams Huis dat Charle-Albert zijn job als architect van het Kasteel van Gaasbeek bezorgde. Markiezin Arconati Visconti was na een bezoek

zo onder de indruk van het werk van Charle-Albert, dat ze hem vroeg om haar eigen neorenaissance rêve waar te maken in Gaasbeek. Hij voegde onder andere nieuwe kantelen en een versterkte toegangstoren toe aan het Kasteel van Gaasbeek, dat op dat moment nochtans al eeuwen geen defensieve functie meer vervulde. Hij maakte van het verlichte zomerhuis opnieuw een versterkte burcht, quasi authentiek dan het origineel. Na de dood van Charle-Albert in 1889 kocht de markiezin zelfs een deel van de inboedel van het Vlaams Huis om het in haar eigen kasteel te plaatsen. Het Charle-Albertkasteel zelf raakte later helaas in verval, maar werd in 1988 beschermd en een tiental jaar geleden gerenoveerd.

Charle-Albert, Ontwerptekening voor de restauratie van het Kasteel van Gaasbeek, s.d. collectie Kasteel van Gaasbeek.

De vele ramen die het kasteel sierden in de periode voor de restauratie, werden door Charle-Albert dichtgemetseld

Keuken. © georgesdekinder.com

Galerijzaal. © Jo Exelmans

Markiezin Arconati Visconti als page, ca. 1880, collectie Kasteel van Gaasbeek

Reconstructie wandschilderingen, © Jo Exelmans

Blootgelegde wandschildering keuken, © Jo Exelmans

Blauwe kamer met nieuw zijdebehang, © georgesdekinder.com

De visie van Origin

Uit het boeiende en bewogen verleden van het kasteel en zijn collectie, identificeerden we een specifieke fase als referentiefase. Vertrekkend vanuit deze waardebeoordeling van het verleden, werd met een grondige analyse van de bestaande toestand van het gebouw, gewerkt naar de toekomst. Hierbij namen we de ambities die het kasteel vooropstelt steeds in acht. Onze filosofie voor het aanpakken van dit bijzondere project was al snel duidelijk: wij willen de wens

van de laatste eigenares van het kasteel, markiezin Arconati Visconti, verderzetten. Zij richtte het kasteel in met vele stijlkamers en een dynamische collectie en schonk het kasteel, samen met zijn park, aan de Belgische Staat met de expliciete eis om het open te stellen voor het publiek. Dat werd ook onze motivatie: de erfenis van deze bijzondere markiezin in ere herstellen en het kasteel zo goed mogelijk openstellen voor een zo groot mogelijk publiek.

Enkele bijzondere facetten

Een nieuwe onthaalruimte

Binnenkomen in het museum verloopt na de restauratie op een andere manier. Het nieuwe - en van plaats veranderde - onthaal loodst de bezoeker meteen de museale vleugel van het kasteel binnen, de bezoeker betreedt meteen de wereld van de markiezin.

Schitterende wanden

In de eerste kamers ontdekt de bezoeker al snel de oorspronkelijke negentiende-eeuwse wandschilderingen. In de loop van de twintigste eeuw werden deze overschilderd, nu zijn ze gereconstrueerd op basis van het origineel. In verschillende kamers doorheen het parcours werden die waardevolle wandschilderingen van onder de oude pleister- en verflagen tevoorschijn gehaald en werden verwijderde lambriseringen gereconstrueerd.

De 'Blauwe Kamer' van het kasteel is opnieuw letterlijk blauw. Op basis van de oorspronkelijke ponskaarten uit de negentiende eeuw werd de zijden wandbespanning nagemaakt door de weverij Lelièvre uit Frankrijk. Leuk weetje: dit bedrijf nam Tassinari & Chatel over, dezelfde producent waarbij markiezin Arconati Visconti meer dan 130 jaar geleden aanklopte.

Gereconstrueerde wandschilderingen en origineel © Georgesdekinder.com

Kasteelwerf © Jo Exelmans

Kijkzolder. © georgesdekinder.com

Kamer van Carletto na restauratie. © georgesdekinder.com

Méér kasteel

Het museum breidt uit binnen het bestaande volume, dit betekent meer kasteel voor de bezoeker. Zo werd een zolder die niet toegankelijk was voor publiek omgetoverd tot een zolder met kijkvitrines waarin plaats is voor collectiestukken die niet meteen een plekje konden krijgen in de kamers van het kasteel.

Ook de kamer van Carletto, die nog nooit eerder aan het publiek werd getoond, werd gerestaureerd en zal te bezichtigen zijn. Deze kamer heeft een belangrijke historische waarde voor het kasteel. Carletto Arconati Visconti (1818 – 1839) was de briljante

zoon van kasteel eigenaars Giuseppe en Costanza Arconati Visconti. In 1838 studeerde hij summa cum laude af in de Rechten, maar helaas overleed hij een jaar later in Gaasbeek. Hij rust nog steeds op het kerkhof van Gaasbeek, naast Paul Arconati. Zijn ouders verlieten Gaasbeek en keerden er nooit meer terug.

Vleermuizen

Het kasteel is een beschermd monument, maar ook de inwoners van het kasteel die op de zolderruimtes huizen genieten bescherming. We hebben het over de

vleermuizen. Tijdens de restauratie maar ook na de werken, moet deze habitat zo veel mogelijk gevrijwaard blijven. Een box-in-box-systeem in de zolderruimtes biedt antwoord: het beschermt de vleermuizen én de opgeslagen collectie. Een afgeschermd bezoekersparcours verhindert ongewenste contacten tussen bezoekers en vleermuizen. De diertjes kunnen dus met een gerust hart 'hun kasteel' blijven bewonen en de collectie krijgt de zorg die het verdient. Objecten kunnen tentoongesteld worden in speciaal ontwikkelde vitrines die geïsoleerd en vochtregulerend zijn.

Kamer van Carletto na restauratie. © georgesdekinder.com

Gipsenzaal, © georgesdekinder.com

Caffè Carletto

Met Caffè Carletto, genoemd naar de briljante zoon van Giuseppe en Costanza Arconati Visconti, krijgt het Kasteel van Gaasbeek voor het eerst haar eigen tearoom met terras. De tuin, die vroeger enkel open was voor betalende bezoekers, wordt bij heropening vrij toegankelijk voor iedereen. De restauratie hiervan zal in een latere fase gebeuren. Nagenieten van al de kasteelindrukken? Het zal in de

nabijheid van al dat moois kunnen. Nippend aan een glas met zicht op de binnentuin.

Gipsenzaal

Het voormalige onthaal in het kasteel werd omgedoopt tot vrij te bezoeken gipsenzaal. Hierin zal de uitzonderlijke collectie gipsen van o.a. Georges Houtstond tentoongesteld worden. Deze gipsenzaal is de enige geklimatiseerde ruimte als dusdanig in het kasteel. Om de interventie

van technieken te beperken, werd gekozen om deze te lokaliseren in de vleugel waar de kantoren gevestigd zijn. Hier zijn sowieso al weinig erfgoedelementen bewaard gebleven dus deze keuze is zeker te verantwoorden.

Klimaat

In de museumvleugels wordt bewust niet gekozen voor een 'klassieke' museale klimatisatie maar wordt er beperkt gewerkt

Technische installatie op zolder, © Jo Exelmans

met conservation heating om de impact op het erfgoed te beperken. Het klimaat van het kasteel werd met zorg bestudeerd door het studie bureau Daidalos-Peutz, meer specifiek de schommelingen in relatieve vochtigheid en hun werking op de interieurdecoraties en collectiestukken. Om te grote schommelingen te vermijden, wordt het klimaat in het kasteel gereguleerd door deze conservation heating. De technieken werden met

zorg geïntegreerd in de beschermde interieurs. Kostbare objecten kunnen worden tentoongesteld in de geïsoleerde en vochtregulerende vitrinekasten.

Fors verbeterde toegankelijkheid

Een groot deel van het Kasteel van Gaasbeek wordt voor het eerst toegankelijk voor iedereen. Kleine trapjes die het kasteel vroeger ontoegankelijk maakten voor rolstoelgebruikers werden

© Jo Exelmans

subtiel weggewerkt. Een lift en platformlift zorgen ervoor dat de eerste verdieping van het museum voor het eerst volledig toegankelijk wordt. Door de moeilijkheid van het historische gegroeide conglomeraat aan gebouwen was het jammer genoeg niet mogelijk om de zolders ook integraal toegankelijk te maken. Toch stijgt de totale bezoekbare oppervlakte voor rolstoelgebruikers met maar liefst 183%.

Maquette stijkamer in de Arrivabenekamer, door Niek Kortekaas

Een decor in een decor

De ruimtes van de Petit Blois-vleugel op de eerste verdieping, die in het bezoekersparcours direct voorafgaan aan het privé-appartement van de laatste markiezin, hebben een eigen scenografische installatie gekregen. In deze drie boxen' gebouwd, letterlijke podia die het mogelijk maken om 3 generaties kasteel-eigenaars tastbaar aanwezig te maken. Het is de bedoeling om hier de leefwereld en het tijds kader van deze personages te evoceren met talloze objecten, kunst en meubilair uit de collectie, in een decor dat hun 'tijdperk' op een

subtiel manier evocert, als kleine capsules met een zeker theateraal gehalte, zonder daarom te opteren voor minutieuze stijkamers (die er nooit waren of waar we niets of weinig over weten). In die zin sluiten we aan bij de filosofie van Viollet-le-Duc, waar ook Charle-Albert een aanhanger van was: 'Als we het verleden reconstrueren, doen we dat niet als een heropvoeren van wat ooit was, maar van wat had kunnen zijn...' Die assumptie creëert een vrijheidsmarge die we graag willen benutten.

We geven graag al een tipje van de sluier mee over de inrichting van deze boxen. Het resultaat zal pas in 2024 te bewonderen zijn, wanneer het kasteel opent met een teruggekeerde collectie en een nieuwe scenografie.

De herinrichting van ...

... de Arrivabenekamer

evocatie van de leef- en denkwereld van Paul Arconati (1754-1821), eerste markies van Gaasbeek en een figuur met Europese status. Burgemeester van Brussel onder Napoleon, katholiek vrijmetselaar, exuberant en excentriek, globetrotter, filosoof en mysticus, eenzaam, manisch-depressief, Oostenrijks staatsburger en bewonderaar van keizerin Maria Theresia, fervent schrijver en entertainer. Chaotische sfeer, man cave, maar wel binnen het heldere kleurpalet van empire en neoclassicisme.

... de kamer met groot venster

evocatie van het 'salotto' van Giuseppe en Costanza Arconati-Visconti, ca. 1830-1835. Dit echtpaar maakte van Gaasbeek een 'literair salon' waarin talloze grote namen uit die periode te gast waren. Sfeer: vrij druk, comfortabel, vol, un beau désordre étudié. Noord-Italiaans met sterke Oostenrijkse en Centraal-Europese invloeden.

... de kamer met erker

evocatie van de periode van de laatste markies Arconati Visconti, Giammartino (echtgenoot van Marie Peyrat). Mysterieus personage waarover we weinig weten, veel documenten werden bewust vernietigd. Een kleine oase, badend in een mysterieuze, oriëntaalse sfeer. Hier wordt de sfeer opgeroepen van een wat ontwortelde geest, iemand die het geluk zocht op een andere plaats dan waar het zich bevond, een melancholische reiziger.

Vocht

Het Kasteel vertoont hier en daar, zelfs na de restauratie, nog wat vochtige muren. De oorzaak van deze problematiek werd aangepakt mede dankzij gedetailleerde studies van het KIK. Maar door de enorme muurmassa's, soms wel meer dan 2 meter dik, zal het zeker nog enkele jaren tot een decennium duren voordat deze volledig droog zijn.

Galerijzaal met luikjes. © Jo Exelmans

facts & figures

Het oudste deel van het kasteel is de Keizer Kareltrap: 2e helft van de zestiende eeuw.

De stoffen voor het appartement van de markiezin komen van dezelfde leverancier als in haar tijd: Tassinari & Chatel, bekende zijdevevers uit Lyon die al bestaan sinds 1680 (nu overgenomen door Lelièvre).

3 km

Er werd minstens 3 kilometer aan voegen van natuursteenimitatie geschilderd.

183 %

Vroeger was slechts 377,29 m² toegankelijk voor bezoekers met een rolstoel. Nu is dat 1068,71 m². Dat is maar liefst 183% meer.

11.527 tegels

In Caffè Carletto en de gipsenzaal werden 11.527 blauwe hardstenen tegeltjes zorgvuldig gelegd volgens een nieuwe patroon, gebaseerd op de bestaande baksteenpatronen in het kasteel.

25

Het museale kasteelparcours bevat 25 kamers.

377 m²

Er is nu 1.672,87 m² publiek toegankelijke oppervlakte in het kasteel. Dat is 377,29 m² meer dan voorheen.

Technische fiche

Type gebouw

Cultureel gebouw

Locatie

Kasteel van Gaasbeek

Kasteelstraat 40

1750 Lennik

Stijl

Neo-Vlaamse renaissance

& neogotiek

Datering

Basis: 13^e eeuw

Belangrijke bouwdelen: 16^e eeuw

Huidig uitzicht: eind 19^e eeuw

Juridisch statuut

Beschermd als landschap (26/10/1936)

en als monument (26/03/1998)

Bouwheer

Vlaamse Overheid

Departement Cultuur, Jeugd en Media

Arenbergstraat 9

1000 Brussel

Gebruiker

Kasteel van Gaasbeek

Architectenbureau

Origin Architecture & Engineering

Hoofdaannemer

Verstraete Vanhecke

In onderaanneming:

Daidalos-Peutz (bouwfysica en akoestiek): Dries Haesendonck

Ney & Partners (stabiliteit): Olivier Gallez, Pierre-Yves Adant

HP Engineers (technieken): Henk Pijpaert, Tom Mostrey

Scenografie: Niek Kortekaas

Team Origin Architecture & Engineering – Architectuur

Barbara Pecheur, Pieter-Jan Debuyst, Griet Bronselaer, Joke Nijs, Egeleen Romaen, Marion Bourgeois, Monique Van den Berg

Team Verstraete Vanhecke – Aannemer

Maarten Van Hout, Peters Vidts, Keanu Rosiers, Sander Peters, Bruno Janssens

Restauratie wandtapijten

Koninklijke Manufactuur De Wit

Toewijzing opdracht

Openbare procedure voor diensten

Openbare procedure voor werken

Totale bouwkost

> € 6 500 000, excl. btw

De totale kost is nog niet bekend.

Oppervlakte

4.750 m2 bruto

Vorderingsstaat

Aanvang studie: 08/2018

Aanvang van de werken: 11/2020

Voorlopige oplevering werken: 04/2023

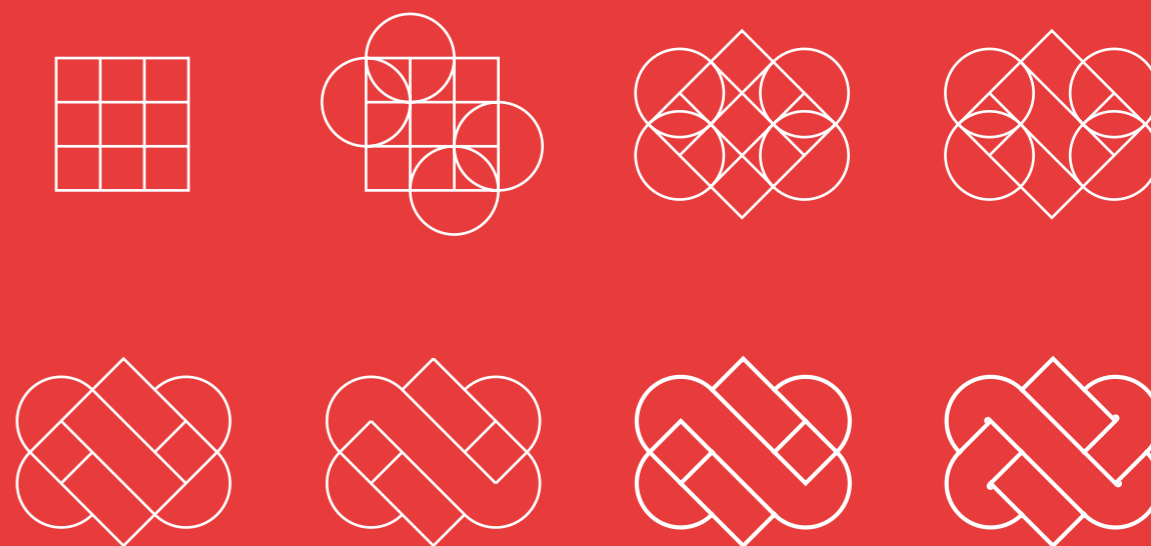
Een vernieuwd kasteel met een nieuwe huisstijl

De lancering van onze vernieuwde website geeft het startschot van onze nieuwe huisstijl. Niet alleen de kasteelkamers en -gangen werden grondig opgesmukt, ook onze huisstijl werd in een nieuw jasje gestoken.

Kleermaker van dienst was Jim Van Raemdonck van ontwerp bureau Soon. Na een intens proces zijn wij heel trots en blij om het resultaat te kunnen delen. Een nieuw kleurenpalet, een restyling van het logo, een krachtige baseline, ... het zijn maar enkele van de vele facetten van onze nieuwe visuele identiteit.

Ontwaar je de twee in elkaar verweven harten in het vernieuwde kasteellogo? Zij staan symbool voor het verleden en het heden die elkaar oneindig voeden, omhelzen en transformeren. Ook de architectuur van de kasteeltorens valt erin te ontwaren. De liefhebbers van de biscione, de bekende slang van het familiewapenschild van de Arconati Visconti's, hoeven niet te treuren. We gooiden het serpent niet met het badwater weg, maar omarmden het als een mooie hedendaagse uitbreiding op het basislogo.

Niet alleen omdat we het een krachtig symbool vinden, ook omdat het kasteel enorm veel te danken heeft aan dit Milanese geslacht. Het was trouwens markiezin Arconati Visconti, de laatste eigenares, die het kasteel schonk aan de Belgische staat. Zij is de reden dat wij vandaag met zijn allen kunnen genieten van het kasteel als plek van verbinding en verwondering. Dat blijven we natuurlijk graag in de verf zetten.

Kasteel
van Gaasbeek

Voel de hartslag van wat was...

Eén krachtige zin die het Kasteel van Gaasbeek en de werking samenvat, het was geen eenvoudige opdracht. In de vele brainstorms en focusgroepen met verschillende doelgroepen kwam onze dubbele identiteit erg duidelijk naar voren: enerzijds een uniek historisch huis met een rijke geschiedenis en anderzijds een levendige ontmoetingsplek die initiatieven ontwikkelt die heden en verleden op een speelse manier met elkaar verbinden.

De perfecte woorden kwamen uit onverwachte hoek en vonden we

terug in een recensie van Karl Ove Knausgård die zich met volgende woorden lovend uitlaat over de Britse schrijver en historicus Orlando Figes: "An outstanding historian and writer, he brings distant history so close that you could feel its heartbeat." Hierin herkenden wij onze bestaansreden, onze motivatie, onze missie. Nu ook ons logo en onze baseline opnieuw op scherp staan, zijn wij meer dan ooit klaar om bezoekers met open armen te ontvangen en hun hart dat tikkeltje sneller te doen slaan.

www.kasteelvangaasbeek.be

Partners

Kasteel van Gaasbeek

Net buiten Brussel, tussen de glooiende heuvels van het Pajottenland, troont het Kasteel van Gaasbeek. De middeleeuwse burcht kende een bewogen geschiedenis en evolueerde van strategisch bolwerk naar riant buitenverblijf. De graaf van Egmond was een van de bekendste eigenaars. Het huidige gebouw kreeg zijn romantische restyling op het einde van de negentiende eeuw dankzij de intrigerende Franse markiezin Arconati Visconti. Zij was de schoondochter van aristocraten Giuseppe en Costanza Arconati Visconti die van dit kasteel, tussen 1821 en 1839, een unieke ontmoetingsplaats maakten voor intellectuele uitwisselingen tussen verbannen Italiaanse politici, Europese schrijvers en

wetenschappers. Ook Marie Arconati Visconti stond open voor de grote intellectuele debatten van haar tijd, waarvan onder andere haar briefwisseling met en steun voor Alfred Dreyfus getuigen. Zij richtte het kasteel in als museum voor haar enorme kunstcollectie en bespeelde het als een historisch theaterdecor dat ze in 1921 aan de Belgische Staat schonk. De droomburcht die toen ontstond, heeft ook nu nog iets van een tijdmachine met historiserende interieurs, wandtapijten, schilderijen, meubilair, beelden en andere waardevolle objecten.

Het gerestaureerde kasteel heropent op 1 juli 2023 de deuren voor bezoekers. Het wordt een bloeiende zomer in Gaasbeek. Het kasteelpark met zijn eeuwenoude

bomen, vijvers, dreven, kronkelende paden en her en der opgetrokken historische gebouwen, vormt een gedroomde plek voor onthaasting. In het domein bevindt zich ook de unieke museumtuin waar oude fruit- en groentesoorten gekoesterd worden.

Het Departement Cultuur, Jeugd en Media

Als Vlaamse overheidsorganisatie bouwt het Departement Cultuur, Jeugd en Media aan een creatief en inspirerend Vlaanderen, waar iedereen, van jong tot oud, cultuur kan beleven, maken en delen.

We doen dit door een overtuigend en toekomstgericht sectoraal beleid te voeren met de intrinsieke waarden van cultuur en jeugd en de onafhankelijkheid van media als uitgangspunten.

Het departement is een partner en stimulator van het werkveld en werkt samen met andere beleidsdomeinen, met lokale besturen en met actoren binnen en buiten de Vlaamse overheid. Door kwaliteitsvolle instrumenten in te zetten creëren we kansen voor die actoren. Professionele ontwikkeling, klantgerichtheid en

betrokkenheid staan centraal bij alle medewerkers. We richten onze blik naar buiten door in te spelen op maatschappelijke en internationale ontwikkelingen, waarmee we onze eigen werking steeds in vraag stellen en vernieuwen.

Als eigenaar en gebruiker van divers vastgoed heeft de Vlaamse overheid een belangrijke voorbeeldfunctie. Voor die eigen infrastructuur coördineert het Departement Cultuur, Jeugd en Media alle aanbestedingen en gunningen van nieuwbouw- en verbouwingswerken. Voorbeelden naast het Kasteel van Gaasbeek zelf: het recent heropende KMSKA, Kaaitheater - op dit moment in renovatie, en weldra de Ancienne Belgique. Met dit eigen patrimonium zetten we

volop in op vooruitstrevendheid en duurzaamheid.

Partners

Het Facilitair Bedrijf

Beleidsdomein Kanselarij en Bestuur Vlaamse overheid

Het agentschap Facilitair Bedrijf, kortweg Het Facilitair Bedrijf, ondersteunt de entiteiten van de Vlaamse overheid met een waaier aan diensten op vlak van vastgoed, bouwprojecten, huisvesting, catering, schoonmaak, aankoop, logistiek, drukwerk ICT, e-government en informatiemanagement. Provincies, steden, gemeenten en andere instellingen die vallen onder de openbaarheid van bestuur, kunnen gebruik maken van een aantal raamcontracten.

Inzoomend op vastgoed zien we dat de overheid als publieke actor, eigenaar en gebruiker een belangrijke voorbeeldfunctie heeft. Maar ook vanuit bedrijfsmatig oogpunt is het van belang dat de Vlaamse overheid haar vastgoed in portefeuille beheert als een 'uitstekende huisvader'. De focus ligt op een algemeen vastgoedbeleid, ontwikkeld op het niveau van de Vlaamse overheid en gekoppeld aan het specifieke vastgoedbeleid van de

departementen en agentschappen. Het Facilitair Bedrijf beheert ook de huurcontracten en de relaties met de eigenaars van gebouwen waarin Vlaamse ambtenaren zijn gehuisvest. De entiteit levert praktische, technische en juridische ondersteuning bij de inhuring, de aankoop, de verkoop of de verhuur van een (deel van) gebouwen.

Bouwprojecten Vlaamse overheid

Afdeling Bouwprojecten coördineert diverse bouwprojecten in de gebouwen van de Vlaamse overheid. Dit kan gaan over zowel nieuwbouw- als renovatieprojecten, het inrichten of het optimaliseren van gebouwen.

De vastgoedportefeuille van de Vlaamse overheid is heel gevarieerd, gaande van administratieve gebouwen tot jeugdinstellingen en vormingscentra, regiëposten, luchthavengebouwen en loodsen, centra voor milieu- en natuureducatie en culturele en historische infrastructuur. De meeste gebouwen bevinden zich in Vlaanderen, maar

we hebben er ook enkele in grote steden in het buitenland.

Alle entiteiten van de Vlaamse overheid kunnen beroep doen op onze dienstverlening. Voor elk project wordt een projectteam op maat samengesteld dat de verschillende fasen van het bouwproject in goede banen leidt. Jaarlijks begeleiden wij een 100-tal projecten.

Tijdens de studiefase gaan we via overheidsopdrachten (e-procurement) op zoek naar een studie bureau en een aannemer. Tijdens de uitvoering van de werken zijn onze projectleiders en werfcontroleurs regelmatig terug te vinden op de werf.

Ons team van architecten en ingenieurs bewaakt de planning, het budget en de scope gedurende het ganse traject.

**HET FACILITAIR
BEDRIJF**

Partners

Origin

Origin Architecture & Engineering is een architecten- en stabiliteitsbureau dat toekomst wenst te geven aan de rijkdom van het verleden. De restauratie, de renovatie en de herbestemming van een waardevol gebouw of site betekent eerbiedig omgaan met dit erfgoed met respect voor de plaats, de mens en de betekenis.

Zijn hedendaagse architectuur en de restauratie of renovatie van erfgoed, als resultaat van een gelijkaardige aanpak, dan niet hetzelfde vak? Het antwoord is niet vanzelfsprekend: ja voor het principe, maar nee voor de actie.

Het feit dat op bestaande gebouwen wordt ingegrepen, vereist de uitvoering van diepgaande voorbereidende studies om alle bijzonderheden en kwaliteiten te ontdekken, te kennen en te eerbiedigen. Dit betekent dus automatisch dat er beroep moet worden gedaan op specialisten. Zo zijn een groot deel van de vennoten, projectleiders en medewerkers binnen Origin Architecture &

Engineering in het bezit van een master erfgoedrestauratie. De kennis is des te gericht. Verschillende vennoten en medewerkers van Origin Architecture & Engineering geven les in de Nederlandstalige en Franstalige universiteiten van ons land (Universiteit Antwerpen, UCL, ULB, Master Paix Dieu en VUB).

Vandaag bestaat Origin Architecture & Engineering uit 40 medewerkers met ongeveer een gelijke verdeling tussen Nederlands- en Franstaligen. Zo is Origin Architecture & Engineering een architectenbureau dat actief is in beide taalgemeenschappen.

Voor zowel openbare als privégebouwen, bruggen of andere infrastructurele werken met een patrimoniale waarde in de culturele zin van het woord, staat Origin Architecture & Engineering in voor de studies en de opvolging van hun restauratie of renovatie. Hiervoor worden onder meer historische, architecturale en technische studies ondernomen.

Origin Architecture & Engineering staat eveneens in voor de stabiliteitsstudies en de coördinatie van de technische uitrustingen. De aanpak is globaal, alle technische problemen worden bestudeerd.

ARCHITECTURE
& ENGINEERING
origin

Partners

Verstraete Vanhecke

Verstraete Vanhecke zorgt als familiebedrijf voor de toekomst van prachtige gebouwen en monumenten, door haar expertise in complexe en uitdagende renovatie en restauratiewerken.

Met onze ervaring sinds 1820 zijn wij een betrouwbare partner die een flexibele samenwerking en een hoogstaande kwaliteit garandeert. Kennis van onze ambachten in een veilige en duurzame werkomgeving, en respect voor afspraken met onze klanten én voor onze medewerkers, vormen daarbij onze bouwstenen. Wij realiseren projecten op maat van de wensen van de klant, zonder zorgen voor die klant. Of het nu de restauratie van een monument betreft dan wel de renovatie van een statig hotel of de (ver)nieuwbouw van een exclusieve residentie in België of in het buitenland.

Partners

Koninklijke Manufactuur De Wit

CONSERVATIE

De Koninklijke Manufactuur De Wit, opgericht in 1889, is wereldleider op het vlak van de conservatie van wandtapijten voor musea en particulieren. De drie grootste conservatiecampagnes van wandtapijten werden de voorbije 30 jaar aan haar toevertrouwd. Tot haar klanten behoren de musea, zoals het Louvre Parijs, het Victoria & Albert Museum Londen, het Rijksmuseum Amsterdam, het Mobilier National-Manufacture des Gobelins Parijs, het Art Institute of Chicago, het Cleveland Museum of Art en tal van andere.

COLLECTIE

De Wit Fine Tapestries is ook toonaangevend in de aan- en verkoop van antieke wandtapijten voor particulieren en musea. Zo neemt zij deel aan internationale beurzen zoals BRAFA en TEFAF. Ook ontvangt De Wit haar klanten in haar toonzalen in de refugie van de abdij van Tongerlo in Mechelen. Hier wordt een grote variatie aan wandtapijten gepresenteerd. Dankzij haar bevoorrechte relaties met grote musea en privé verzamelaars realiseerde de Koninklijke Manufactuur De Wit een aantal topverkopen.

Restauratie wandtapijten bij Koninklijke Manufactuur De Wit. © Jo Exelmans

DE WIT
since 1889
ROYAL MANUFACTURERS OF TAPESTRY

EXPO-EVENEMENTEN

De Koninklijke Manufactuur De Wit staat ook bekend om de organisatie van succesvolle internationale wandtapijttentoonstellingen, zoals Gouden Weefsels ism het Rijksmuseum Amsterdam en het Bayerisches Nationalmuseum Munchen (in totaal 90.000 bezoekers) en Los Honores, ism het Patrimonio Nacional in Spanje (93.000 bezoekers). Samen met de stad Mechelen bereidt zij momenteel een tentoonstelling over de Granvelle wandtapijten voor in 2024.

RONDLEIDINGEN

De Manufactuur is gevestigd in de refugie van de abdij van Tongerlo, een beschermd monument uit 1484. Hier presenteert zij een collectie wandtapijten van de vroege 15de eeuw tot heden. De ateliers, tentoonstellingsruimten en het gebouw, zijn toegankelijk tijdens rondleidingen georganiseerd door de Stichting De Wit.

Refugie Abdij Van Tongerlo
schoutetstraat 7B
2800 Mechelen
Tel: +32.15.20.29.05
info@dewit.be
www.dewit.be

Meer toelichting bij de conservatiebehandeling van de wandtapijten van het Kasteel van Gaasbeek kan je vinden in de extra bijlage bij dit persdossier.

Restauratie wandtapijten bij Koninklijke Manufactuur De Wit. © Jo Exelmans

Vragen voor ...

Het Kasteel van Gaasbeek

Tess Thibaut
Pers en communicatie
Tess.thibaut@vlaanderen.be
+32 (0)2 531 01 36

Het Facilitair Bedrijf

Bert Eggermont
Teamhoofd communicatie
Bert.eggermont@vlaanderen.be
+32 (0)2 553 20 00

Het Departement Cultuur, Jeugd en Media

Mattijs Deraedt
Coördinator pers
Mattijs.deraedt@vlaanderen.be
+32 (0)2 553 42 89

Origin

Pieter-Jan Debuyst
Ingenieur-architect
Pdb@origin.eu
+32 (0)456 29 84 19

Verstraete Vanhecke

Keanu Rosiers
Projectleider
Keanu.rosiers@v-v.be
+32 (0)470 01 09 21

Beeldmateriaal

Beeldmateriaal is in hoge resolutie
te vinden op:

kasteelvangaasbeek.prezly.com/media

Gelieve steeds de correcte credit
te vermelden bij publicatie.

www.kasteelvangaasbeek.be

Kasteelvangaasbeek@vlaanderen.be

Kasteel van Gaasbeek

Kasteelstraat 40

1750 Lennik

Kasteel
van Gaasbeek

